

Inventaris van het archief van J.H. Bavinck

Levensjaren 1895-1964 (1916-1999)

Samengesteld door drs. A.H. Bornebroek

Historisch Documentatiecentrum voor het
Nederlands Protestantisme (1800-heden)
Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Collectie nummer: 002
Oktober 2006

Inleiding

Johan Herman Bavinck (1895-1964)

J.H. Bavinck werd geboren op 22 november 1895 in Rotterdam als zoon van de gereformeerde predikant C.B. Bavinck en was neef van de bekende dogmaticus Herman Bavinck.

Na het Marnix Gymnasium in Rotterdam afgelopen te hebben, werd J.H. Bavinck ingeschreven als theologiestudent aan de Vrije Universiteit te Amsterdam (1912). Hij vervolgde zijn studie, nadat hij zijn kandidaats theologie gedaan had, in Duitsland aan de universiteit van Giessen om haar te beëindigen in 1919 aan de universiteit te Erlangen. Hier promoveerde hij op 11 juni 1919 bij prof.dr. Hensel tot doctor in de wijsbegeerte met het proefschrift: *Der Einfluss des gefühls auf das Assoziationsleben bei Heinrich Suso*.

Op aandringen van dr. A.A.L. Rutgers vertrok Bavinck naar Indië om als hulppredikant te Medan onder de leiding van dr. W.G. Haarestein te arbeiden. Met het oog op het werk onder de verstrooiden, de verspreid levende gemeenteleden, was zijn hulp dringend gewenst. Op 11 januari 1920 deed hij zijn intrede. Lang heeft hij hier niet gewerkt. De kerk te Bandoeng beriep hem tot predikant. Na het afleggen van het peremptoir examen in Nederlands Oost-Indië werd hij in september 1921 als dienaar des Woords bevestigd in de Kebon Djati kerk te Bandoeng. Hij trouwde op 21 maart met Tine Robers. Uit dit huwelijk kwamen drie kinderen voort.

Zijn eerste verlof naar Nederland kreeg Bavinck in 1926. Hij keerde echter niet terug naar Indië, maar werd predikant in Heemstede, waar hij op 9 juni 1927 zijn intrede deed. De kerk in Heemstede moest hem weer spoedig afstaan, want Bavincks hart bleef uitgaan naar het zendingswerk. Een beroep van de kerk te Delft om in Solo als missionair predikant te werken vond zijn weerklank bij Bavinck. Na een missionair examen voor de Zendingsraad op 2 mei 1929, en een jaar van voorbereidende studie, vertrok hij begin 1930 naar Solo. Zijn taak werd het jeugdwerk. Hij hield wekelijks voordrachten voor jongeren en was intensief betrokken met de onder de jeugd levende maatschappelijke en christelijke vraagstukken. Bavinck ontwikkelde de gedachte om het jeugdwerk op grotere schaal aan te pakken. Een begin was het organiseren van lezingen en cursussen voor leerlingen en oud-leerlingen in zogenaamde 'Tri-Dharma verenigingen' en 'clubjes van vijf' om de onderlinge band te onderhouden en verdere studie mogelijk te maken, ook nadat zij de school verlaten hadden. Bavinck hoopte dat hieruit een grote christelijke jeugdbeweging zou groeien. Een hoogtepunt in dit verband was ongetwijfeld een door hem georganiseerde bijeenkomst op Hemelvaartsdag in 1935 in Djokjakarta, waar naar schatting tussen de 800 en 900 jongeren aanwezig waren. In het verlengde van deze werkzaamheden voor de jeugd lag Bavincks benoeming, naast ds. A. Post en dr. F.L. Bakker, tot derde docent aan de theologische opleidingschool te Djokja in 1931. Wegens onderbezetting bij de zendingspost in Solo was Bavinck niet direct in staat zijn nieuwe functie op zich te nemen. Na een jaar studie ter voorbereiding aan de universiteit van Leiden in 1933 in de kennis van de Oud-Javaanse taal en religie, ving hij zijn taak als docent aan in september 1934.

Naast zijn docentschap bleef hij, even als de twee andere docenten, actief als missionair predikant. In deze periode schreef Bavinck samen met F.L. Bakker *Het Javaans handboek voor de bijbelsche geschiedenis* (1937), bedoeld voor de Javaanse onderwijzers en helpers voor de christelijke school en de catechisatie. Het boek vulde

een jarenlange leemte. Een ander werk van Bavinck uit deze tijd dat goed ontvangen werd, was: *Christus en de mystiek van het Oosten* (1934).

In de praktijk leerde Bavinck de problemen kennen die met het zendingswerk gepaard gaan.

‘Hoe moeten wij het dan zoo zeggen dat het grijpbaar en reëel wordt?’

Met deze vraag schetste Bavinck later het missionair probleem bij uitnemendheid in zijn inaugurele rede *Christusprediking en Volkerenwereld* (12 oktober 1939) bij de aanvaarding van het buitengewoon hoogleraarsambt aan de Vrije Universiteit.

Gelijktijdig met zijn benoeming in Amsterdam werd hij hoogleraar aan de Theologische Hogeschool te Kampen (13 oktober 1939). Velen hadden hier jarenlang voor geijverd. Een bekend voorvechter voor een leerstoel in de zendingswetenschappen was de president-curator van de Kampense hogeschool ds. J.L. Schouten. Reeds op de synode van Groningen (1927) had hij hier voor gepleit. Dit vond in 1938 zijn beslag op de voortgezette synode van Amsterdam. Bavincks leeropdracht in Kampen omvatte de zendingsgeschiedenis, theorie der zending, elenctiek alsmede land en volkkunde van Nederlands Oost-Indië. In zijn studie kon hij de theoretische grondslag leggen voor de zendingswetenschappen.

Ook de praktische kant van de zending, de zendingarbeid, had de belangstelling van Bavinck. Voor dit laatste was naar zijn mening een gedegen vooropleiding van de zendeling nodig. Deze zou moeten plaats vinden in een Zendingscentrum, waar tevens conferenties konden worden gehouden, en een daar aan verbonden Zendingsseminarie. De voorbereidingen hiertoe werden in de oorlogsjaren getroffen. De zendingshoogleraar (Bavinck) en de directeur (ds. B. Richters) zouden de leiding van het Centrum krijgen. De feestelijke opening vond plaats op 21 februari 1946.

Als een van Bavincks belangrijkste werken, uit zijn tientallen publikaties, kan zijn *Inleiding in de zendingswetenschappen* (1954) genoemd worden, dat in vertaling hem internationale bekendheid gaf. Deze bekendheid bracht hem naar Zuid-Afrika, naar de universiteit te Potchefstroom (1959) en naar de Verenigde Staten, waar hij gastcolleges gaf aan de University of Chicago (1961-1962). Zijn verbondenheid met Zuid-Afrika resulteerde in enkele publikaties tegen de apartheid, zoals *Het rassenvraagstuk* (1956) en *Beschouwingen over apartheid* (1959).

Naast zijn werk als theoloog ontplooid Bavinck tal van andere activiteiten. Hij was gedurende 22 jaar voorzitter van de stichting ‘Het Idenburgfonds’, dat zich bezig hield met de zending in Suriname, en jarenlang voorzitter van het Nederlands Gesprekscentrum. In de jaren vijftig was hij adviseur van de ‘Ronde Tafel Conferentie’, die handelde over de Indonesische onafhankelijkheid. Daarnaast was hij redakteur van verschillende tijdschriften, waaronder in de jaren dertig het zendingsblad ‘De Macedoniër’.

Ook onder een breder publiek kreeg Bavinck bekendheid door verschillende populaire publikaties in kranten en weekbladen. Aan deze bekendheid hebben ook zijn radiocolleges voor de N.C.R.V. in 1962 bijgedragen.

In 1955 werd Bavinck benoemd tot gewoon hoogleraar in de zendingswetenschappen en in de ambtelijke vakken aan de Vrije Universiteit. Om deze reden nam hij afscheid van de Theologische Hogeschool te Kampen.

De voornaamste betekenis van Bavinck bleef op het terrein van de zending liggen. Hij heeft de theoretische grondslag gelegd voor en in praktische zin gestalte gegeven aan het zendingswerk van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Zijn veelzijdigheid bleek ook uit andere publikaties van zijn hand. De psychologie en de filosofie hadden zijn belangstelling behouden, getuige zijn: *Inleiding in de zielkunde* (1926) en *Persoonlijkheid en Wereldbeschouwing* (1928).

Bavinck stond bekend als een milde, oecumenisch denkende, progressieve theoloog. Hij was voorstander van de deelname aan de Wereldraad van Kerken.

Bavinck kenmerkte zich door grote bescheidenheid, tot aan het teruggetrokkene toe. Zijn interesse ging uit naar de persoonlijkheid van de mens. Zijn vakgebied, dat de relatie tussen het individuele religieuze besef en het christelijk geloofcentraal stelt,

sloot hier goed bij aan. Bavinck had een levendig contact met studenten uit vele delen van de wereld. Het meest belangrijke in zijn leven was zijn diep religieus besef, zoals hij zelf beschreef: 'Maar wat wordt alles mooi en rijk, wanneer ik alles wat ik heb zo bezit dat ik me laat bezitten door mijn Heiland en Heer. Dan gaan de kleinste dingen glinsteren, ik mag ze allemaal hebben in en vanuit die oneindige liefde, waarmee Hij mij, verloren zondaar, heeft lief gehad. En ze zijn een voorproefje van wat Hij nog alles voor me heeft weggelegd. Zó te mogen leven is een onbeschrijfelijke zegen'. (Uit: *Wij worden geroepen*, '28/29).

Bavinck overleed op 23 juni 1964 in Amsterdam aan een nierziekte.

Het archief

Het archief van Bavinck is incompleet en bevat voornamelijk stukken van zakelijke aard. Het zwaartepunt van het archief ligt in de met zijn hoogleraarschap verbonden correspondentie met studenten, collegedictaten en manuscripten.

Stukken van persoonlijke aard en over zijn vele andere activiteiten zijn nauwelijks aangetroffen.

De scripties uit het archief zijn overgebracht naar het archief 'Doctoraalscripties' nr. 330. In een bijlage staan deze scripties vermeld. De verschillende collegedictaten zijn eveneens in aparte bijlage opgenomen. Het betreft hier niet uitsluitend dictaten, maar ook namenlijsten van studenten die bij Bavinck hebben gestudeerd. Een en hetzelfde collegedictaat werd zowel aan de Vrije Universiteit als aan de Theologische Hogeschool te Kampen gebruikt. Een splitsing aanbrengen was niet mogelijk. In zijn bijlage zijn het cursusmateriaal voor het zendingseminarium en de colleges in Chicago niet opgenomen, maar ondergebracht bij Zending (map 46) en bij Buitenlandse werkzaamheden (map 56).

In de rubriek documentatie bevinden zich stukken die niet direct betrekking hebben op Bavinck en bij het archief werden aangetroffen.

A.H. Bornebroek

In 1999 ontving het HDC van de familie Bavinck, één doos stukken betreffende J.H. Bavinck.

Inventaris

Stukken van particuliere aard

- 1 Rekening voor Sint-Nicolaas aankopen, 1938; en een
nieuwjaarswens van A. Wind-Bierling, 1961; 1938-1961.
2 stukken
- 1A J.H. Bavinck 'Herinneringen aan het laatste oorlogsjaar 1944-
1945.
1 deel

Studie

- 2 Aantekeningen over theologie en kunstgeschiedenis en
excerpten, z.d.
1 pak
- 3 Aantekeningen over filosofie, 1916-1919.
1 pak

Verblijf in Indonesië

- 4 Aantekeningen betreffende de Javaanse taal, -cultuur en -religie,
z.d.
1 pak
- 5 Aantekeningen betreffende de Javaanse mystiek en het
Boedhisme, z.d.
1 omslag
- 6 Aantekeningen betreffende de Islam in Nederlands-Indië, z.d.
1 stuk

Hoogleraar aan de Vrije Universiteit en de theologische hogeschool te Kampen

- 7-28 Collectedictaten voor de Vrije Universiteit en de Theologische
Hogeschool met bijbehorende excerpten en citaten en
namenlijsten van studenten, 1941-1962.
22 omslagen
n.b.: zie bijlage nr.1.
- 29-31 Correspondentie met studenten betreffende scripties, examens en
dissertaties, 1946-1964.
3 omslagen
29. 1946-1952

30. 1953-1959

31. 1960-1964

32 Stukken betreffende de dagelijkse gang van zaken op de Vrije
Universiteit, 1960-1964.

1 omslag

33 Aantekeningen betreffende een secretaresse, z.d.

1 stuk

n.b.: zie inventaris nr.11.

Theologie

34 Preekschets over Pinksteren, 1949.

1 stuk

35-36 Aantekeningen, z.d.

2 pakken

37-38 Excerpten, z.d.

2 omslagen

39 Stukken betreffende liturgie en mens, filosofie en kerk en
catechisatieboekjes, z.d.

1 omslag

Zending

40-45 Zendingsrapporten, 1939-1964.

6 delen

40. Oost-Soemba, 1939

41. Ruanda Urundi, 1959

42. Argentinië/Brazilië, 1959

43. Sumba, 1963

44. Noord en Zuid Amerika, 1964

45. West-Java, z.d.

46 Verslag van het zendingsconsulaat, over de jaren 1945-1950, z.d.

1 omslag

47-48 Stukken betreffende een cursus aan het Zendingseminarie van
de Gereformeerde Kerken in Nederland, 1950-1964.

2 omslagen

47. 1950-1952

48. 1960-1964

49 Stukken betreffende de Nederlandse Zendingsraad, 1964.

1 omslag

n.b.: zie voor zendingscongres in Zeist
inventaris nr. 60.

Andere werkzaamheden

Buitenland

- 50 Stukken betreffende een Zuid-Afrika reis in opdracht van het Committee on Science and Freedom voor een onderzoek naar de University Extension Bill, 1959.
1 omslag
- 51 Artikelen betreffende Zuid-Afrika. Stukken betreffende het Christlike Instituut vir Suid-Afrika en de stichting Cottesloe, 1959-1974; correspondentie van C.F. Beyers Naudé, W.F. de Gaay Fortman, J. Bos, F.J. van Wijk en W.A. Visser 't Hooft, 1966-1969; 1959-1974.
1 omslag
- 52 Stukken betreffende een Suriname reis in opdracht van Sticusa voor een onderzoek naar de culturele uitingen van de Hindoestanen in vergelijking met die van de West Europese bevolking, 1960.
1 omslag
- 53 Stukken betreffende zijn gastdocentschap aan de University of Chicago, 1961-1962.
1 omslag

Binnenland

- 54 Stukken betreffende een congres in Groningen over de afwezigheids Gods, 1958.
1 omslag
- 55 Stukken betreffende een gesprekskring, 1959.
1 omslag
- 56 Agenda en notulen van een vergadering van het Nederlands Genootschap van Godsdiensthistorici, 1962.
1 omslag
- 57 Teksten van de radiocolleges voor de N.C.R.V., 1962.
1 omslag
- 58 Stukken betreffende de opzet van een bijbelkring, z.d.
1 omslag
- 59 Lezingen over theologische onderwerpen, z.d.
1 omslag
- ### Publikaties
- 60 Artikelen voor de *Zaaiër* en een exemplaar van het blad, 1939; en een artikel over een zendingscongres in Zeist, z.d.; 1939 en z.d.
1 omslag

- 61 Artikelen over India in het *Gereformeerd Weekblad*, 1956.
1 pak
- 62 'Flitsen en Fragmenten' uit het *Gereformeerd Weekblad* en
aantekeningen, typoscripten voor 'Flitsen en Fragmenten', 1959.
1 omslag
- 63-64 Manuscripten, z.d.
2 omslagen
- 65 Recensies over publikaties van Bavinck, z.d.
1 pak
- Documentatie**
- 66-67 Ingekomen stukken, 1947-1963.
2 omslagen
- Nagekomen stukken**
Documentatie, verzameld door mevrouw Oosterbaan, Historisch
VU Museum, december 1988 toegevoegd.
1 omslag
- Preken, collegedictaten en correspondentie, aanvulling van de
familie Bavinck, 1999.
1 doos

BIJLAGEN

Collegedictaten

- 7 Psychologie, 1941-1942. Lijst eerste jaars studenten.
- 8 Zendingsgeschiedenis van Nederlands-Indië, 1941.
- 9 Zendingsgeschiedenis India, 1941, 1954-1955, 1955-1960.
- 10 Elenctiek, zending, hindoeïsme, het primitieve denken en syncretisme. Internationale lijst van dissertaties, namenlijst van doctoraal studenten 1943-1945, namenlijst van studenten voor college zendingsgeschiedenis, 1949-1950, en college elenctiek 1950-1951.
- 11 Zendingswetenschappen. De zendingswetenschappen in de loop der eeuwen, 1949-1950.
De Islam in Indië. Hoofdpijnen van het religieus denken, 1947-1948. Lijst met namen van studenten.
- 12 De grote zending vragen van deze eeuw, 1949-1950. Inleiding in de zendingswetenschappen. De conferentie van Jeruzalem (1928), 1957.
- 13 Godsdienstwetenschappen van India, hindoeïsme, 1954-1955, 1959-1960.
- 14 Zendingsgedachten in de loop der eeuwen, 1955, 1957.
- 15 Godsdienst van Java. Primitieve religie, 1958-1959.
- 16 Basic missionary problems lecture 1 t/m 5, 1960. Christianity and the other religions lecture 1 t/m 4, 1960.
- 17 Elenctiek, inleiding, 1961-1962. Elenctiek en de Islam.
- 18 Elenctiek, 1961-1962.
- 19 Den mens in de kosmische samenhang, z.d.
- 20 College elenctiek, de primitieve religie, z.d.
- 21 Het wezen der religie, z.d.
- 22 De zendingsgedachte in de theologie, z.d.
- 23 De zendingstheorie, z.d.
- 24 Zendingsgeschiedenis China, z.d.
- 25 Javaanse literatuurgeschiedenis. Liturgie in het westen. Japan, z.d.
- 26 Stukken over India, Indië en zendingswetenschappen, z.d.
- 27 Hoofdpijnen van het religieus denken. Elenctiek van de primitieve religie, z.d.
- 28 Zendingsoriëntatie China en Japan, z.d.

Scripties uit het archief van J.H. Bavink

- De scripties zijn overgebracht naar de collectie 'Doctoraalscripties', (Collectienummer 330).
- Bakker, D., Het probleem van de eenheid Gods en de eigenschappen Gods in de Islamitische theologie. (eerste voorlopige concept van hoofdstuk 1).
- Berg, J. van de, Critische beschouwingen over: Karl Barth 'Die Theologie und die Mission in der Gegenwart'.
- Bergsma, D.P., The relation between word and deed in the proclamation of the gospel. 1963. (incl. preliminary dissertation outline).
- Bergsma, D.P., Short summary of the contents of and critical reflections upon J. Merle Davids, New Buildings on old Foundations, part one ch. 5. 1964.
- Boer, H.R., The significance of Paul's addresses at Lydia and Athens for missionary methods today. 1953.
- Bruijn, D. de, Onderzoek naar de wijze waarop de leden van de Gereformeerde Kerken in Nederland zich aanpassen aan het kerkelijk leven in Amerika en Canada.
- Burger, F., Kritiese beoordeling van K. Jaspers se idee van die Transendentie? Veral in sy 'Der Philosophische Glaube', 1952.
- Cruvellier, J., La notion de Uios tou Antropou adans les evangelis, 1955.
- Doezema, L., Biblical evaluation of the discussion on 'universalism' in Scottish Journal of Theology. Vol. 2:2, 2:3, 2:4, 3:1.
- Gilhuis, J.C., Het probleem van de verhouding van het christelijk geloof tot de niet christelijke religies op de wereldzendingsconferentie van Tamboram. V.U., 1948.
- Graaf, A.H. de, Catechism as the instruction of the church. V.U., 1963.
- Gritter, G., Critische beschouwing over Holwerda, 1955.
- Heerden, C.I. van, 'n Beskrywing en beoordeling van die begrip 'mite' en 'mitiese' denke by G. van de Leeuw, 1956.
- Heitink, G., Stage verslag en catechese-jeugdwerk-godsdienstonderwijs, een terreinverkenning, 1964.
- Hoksbergen, A.L., A critical analysis of the 'meaning of the eucharist' ch. IX in the book of the shape of the liturgy by Dom Gregory Dix. 1960.
- Jong, S. de, Het biechtprobleem (Dr. P.J. Roskam Abbing) 1960.
- Kamfer, P.P.A., Beoordeling van het overnemen van initiatie-riten in de christelijk kerk, 1954.
- Krige, W.A., Die christelike skool as sendingsmiddel. V.U., 1952.
- Kromminga, C., A summary and criticism of J.C. Hoekendijk's article 'Rondom het apostolaat' in Wending, december 1952, 1954.
- Kuitert, H.M., Een critische analyse van Joseph Bernhardt, Chaos und Dämonie, München, 1950.
- N.N., Die geskiedenis van kategetiek.

- N.N., Zonder titel.
- N.N., Een referend kritische beschouwing over R. Kabisch: 'Wie lehren wir Religion'. Amersfoort, 1959.
- N.N., Een kritische vergelijking van de beoordeling van de Islam door Kellerhans (anti-christelijk) en Beijleveld (post-christelijk).
- Odendaal, A.A., Analyse en beoordeling van das Kerygma und der Mensch, 1953.
- Osterhaven, M.E., Debate on biblical infallibility.
- Pouw, Ie-Gam, Het zedelijk denken van WU-Wei in het chinees denken.
- Rienks, Th., Referende en kritische beschouwing over: De religie als een zoeken van geborgenheid bij M.J. Langeveldt's Kind en religie.
- Rijper, C.P.T., De faculteit verlangt een kritische bespreking van M. Buber's 'Zwei Glaubensweisen'.
- Schippers, A.H., Beoordeling van H. Thielicke's uiteenzetting over de verhouding tussen kerk en staat bij A. Kuyper.
- Schut, H., Beoordeling van de kritiek van Korff (Christologie I) op de kenosis idee in de gereformeerde theologie als quasie-kenosis m.n. bij Calvijn.
- Slomp, J., Een korte weergave van en (event. kritische of aanvullende) beschouwing over de interpretatie van 'The person of christ' en 'The cross' in Dr. K. Cragg 'The call of the minaret', ch.X.
- Struys, W., Een kritische beschouwing over het artikel van prof.dr. J.C. Hoekendijk, in Wending, maandblad voor evangelie en cultuur, december 1956-januari 1957.
- Strijker, Vertaling van de liturgie der kerk (kerkdienst of samenkomst der gemeente) in sociologische termen.
- Strijker, R., Een kritische beschouwing over het wezen der liturgie bij van der Leeuw, 1962.
- Troost, A., H. Thielicke. Theologische ethiek.
- Visser, G.R., De betekenis van de uitspraak van Tertullianus 'anima naturaliter christiana' voor de huidige zendingsproblematiek (Anknüpfung).
- Vries, E. de, De industriepredikant-zijn werkring-zijn methode.
- Wijk, W.B. van, 1 Thess. 5, 19 en die belydenis van die volharding van die Heiligens.
- Zanden, J. van de, Analyse en plaatsbepaling van Schoonenbergs het geloof van ons doopsel, m.n. van het natuurgenade probleem.